

Vybrané témy finančnéj gramotnosti

vydané v rámci projektu Financie pod lupou

**Podpora organizačného zabezpečenia vzdelávania pedagogických zamestnancov v oblasti
finančnéj gramotnosti a výchovy k podnikaniu na rok 2021**

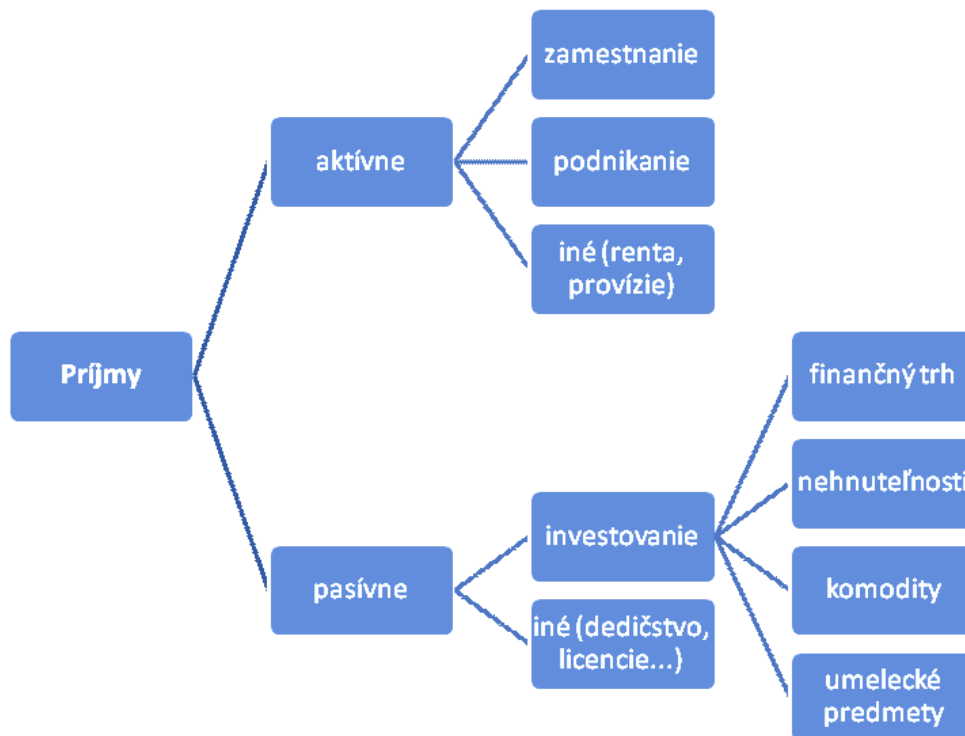
**Ing. Eva Borovjáková
Ing. Ivona Korčušková**

december 2021

1 Vlastné príjmy

Základným a zjednodušeným delením príjmov je delenie príjmov na **aktívne a pasívne**, t. j. podľa potrebnej aktivity, ktorú je potrebné vyvinúť na ich dosiahnutie.

Obrázok 1: Aktívne a pasívne príjmy

Zdroj: KOVALČÍKOVÁ Z. a kol: *Základy finančnej gramotnosti*, MPC Bratislava 2011

2 Mzdy

Mzdy v SR upravuje najmä **Zákonník práce, zákon o minimálnej mzde, zákon o kolektívnom vyjednávaní, zákon o štátnej službe a i.**

Minimálna mzda – zamestnávateľ je povinný zamestnancovi poskytnúť mzdu najmenej vo výške minimálneho mzdového nároku.

Tabuľka 1: Prehľad minimálnej mzdy v SR:

	Mesačná minimálna mzda	Hodinová minimálna mzda
2021	623,00	3,580
2022	646,00	3,713

Zdroj: vlastné spracovanie

Zamestnávateľ je povinný poskytovať zamestnancovi za vykonanú prácu mzdu. Mzdové formy členíme na základné a doplnkové mzdové formy a mzdové zvýhodnenia.

Tabuľka 2: Prehľad aktuálnych mzdových foriem:

Mzdové formy		
Základné mzdové formy	Doplnkové mzdové formy	Mzdové zvýhodnenia
Časová mzda	Odmeny (mesačné, ročné, ...)	Od 1. januára 2021 - zmeny pri určovaní príplatkov za prácu . Po novom nie sú príplatky za prácu v zákone naviazané na percento z minimálnej hodinovej mzdy, ale budú stanovené pevnou sumou .
Úkolová mzda	Prémie (ako % z časovej alebo úkolovej mzdy)	Za prácu nadčas – zvýhodnenie o 25 % priemerného zárobku zamestnanca, rizikové práce 35%
Podielová mzda	Osobné ohodnotenie – podľa počtu odpracovaných dní	Za nočnú prácu - zvýhodnenie o pevnú sumu 1,43 € , rizikové práce o 1,79 € , ak sa vyžaduje, aby sa prevažná časť práce vykonávala ako nočná práca a nie je to riziková práca 1,25 €
Kombinovaná mzda	Podiely na výsledkoch hospodárenia – podiely na zisku	Za sviatky - zvýhodnenie o 100 % priemerného zárobku zamestnanca
Zmluvná mzda (manažérska)		Za prácu v sobotu – najmenej 1,79 €; ak sa vyžaduje, aby sa práca pravidelne vykonávala v sobotu, tak 1,61 €
Osobitná mzdová forma		Za prácu v nedeľu – najmenej 3,58 €, ak sa vyžaduje, aby sa práca pravidelne vykonávala v nedeľu, tak 3,22 €
Naturálna mzda		Za sťažený výkon práce – najmenej 0,72 €

Zdroj: Vlastné spracovanie

2.1 Zložky mzdy

Tabuľka 3: Zložky mzdy:

Hrubá mzda	Základná mzda (časová, úkolová, podielová, kombinovaná)
	+ doplnková mzda (odmeny, prémie, osobné ohodnotenia, podiely)
	+ mzdové zvýhodnenia (za nočnú prácu, nadčas, prácu vo sviatok, v sťaženom prostredí)
	+ náhrady mzdy (dovolenka, prekážky na strane zamestnanca a zamestnávateľa)

Z hrubej mzdy vypočítame čistú mzdu takto:

Čistá mzda	Hrubá mzda
	- poistné na sociálne poistenie a zdravotné poistenie (13,4 % z hrubej mzdy)
	- preddavok na daň z príjmov = (hrubá mzda – poistné – NČZD ¹) x 0,19
	+ náhrady príjmu (pri PN zamestnanca)
	+ daňový bonus na dieťa/deti (ak si uplatňuje)
- zrážky zo mzdy (sporenie, životné poistenie, stravné, exekúcie a i.)	

Zdroj: Vlastné spracovanie

¹ NČZD – nezdaniteľná časť základu dane. V roku 2022 je mesačná NČZD 381,61 €.

Obrázok 2: Disponibilný príjem

Zdroj: KOVALČÍKOVÁ Z. a kol: Základy finančnej gramotnosti, MPC Bratislava 2011

Sociálne a zdravotné poistenie

Poistné odvádza za zamestnanca zamestnávateľ na základe zákona o sociálnom poistení a zákona o zdravotnom poistení. Zamestnávateľ odvádza za zamestnanca sociálne a zdravotné poistenie z jeho hrubej mzdy vo výške 13,4%. Okrem toho zamestnávateľ odvádza zdravotné poistenie a sociálne poistenie (35,2% z hrubej mzdy).

Obrázok 3: Sociálne poistenie v SR

Zdroj: Vlastné spracovanie

- **Nemocenské poistenie** – poistenie pre prípad PN, tehotenstva a materstva
- **Dôchodkové poistenie** – skladá sa zo starobného (poistenie na zabezpečenie príjmu v starobe) a invalidného (poistenie pre prípad invalidity).
- **Úrazové poistenie** – poistenie pre prípad poškodenie zdravia alebo úmrtia v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania.
- **Poistenie v nezamestnanosti** – poistenie pre prípad straty príjmu v dôsledku nezamestnanosti.
- **Garančné poistenie** – poistenie pre prípad platobnej neschopnosti zamestnávateľa.
- **Rezervný fond solidarity** – prispievajú doň zamestnávatelia.

Zdravotné poistenie – je poistenie, na základe ktorého sa poskytuje zdravotná starostlivosť a služby súvisiace s jej poskytovaním.

2.2 Náhrada príjmu pri práceneschopnosti

Zamestnávateľ platí zamestnancovi náhradu príjmu pri práceneschopnosti prvých 10 dní, nasledovne:

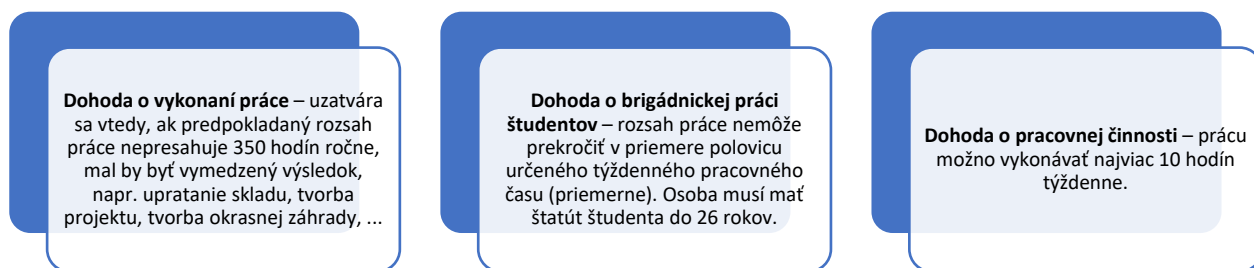
1. – 3. deň PN	25 % denného vymeriavacieho základu.
Od 4. – 10. dňa PN	55 % denného vymeriavacieho základu.

od 11. dňa platí náhradu príjmu pri PN **Sociálna poisťovňa vo výške 55 % denného vymeriav. základu.**

2.2 Dohody o prácach mimo pracovného pomeru

Práca sa nevykonáva len na základe pracovnej zmluvy, ale aj na základe dohôd (najmä pri nárazových, sezónnych alebo príležitostných prácach).

Obrázok 4: Dohody o prácach mimo pracovného pomeru

Dohoda o vykonaní práce – uzatvára sa vtedy, ak predpokladaný rozsah práce nepresahuje 350 hodín ročne, mal by byť vymedzený výsledok, napr. upratanie skladu, tvorba projektu, tvorba okrasnej záhrady, ...

Dohoda o brigádnickej práci študentov – rozsah práce nemôže prekročiť v priemere polovicu určeného týždenného pracovného času (priemerne). Osoba musí mať štátú študenta do 26 rokov.

Dohoda o pracovnej činnosti – prácu možno vykonávať najviac 10 hodín týždenne.

Zdroj: Vlastné spracovanie

Výhody: flexibilný pracovný čas, časovo menej náročná práca, študent si môže uplatniť výnimku z platenia odvodov.

Nevýhody: Zamestnanec nemá nárok napr. na dovolenku, stravné lístky a odstupné.

Neoddeliteľnou súčasťou dohody o brigádnickej práci študentov je **potvrdenie o štatúte žiaka SŠ** alebo štatúte študenta dennej formy VŠ. Ku každej dohode musí byť takéto potvrdenie priložené.

Žiakom a študentom **patrí aj mzdové zvýhodnenie za prácu v sobotu, za prácu v nedeľu, nočnú prácu** a za **prácu vo sviatok**.

Žiak si platí len sociálne poistenie. Zdravotné poistenie neplatí. Má právo si v kalendárnom mesiaci určiť 1 dohodu o brigádnickej práci študentov, na ktorú sa bude uplatňovať **tzv. „odvodová výnimka“**. Na základe nej sa z časti hrubej mzdy nepresahujúcej **200 eur** nebude platiť sociálne poistenie (zamestnávateľ platí len úrazové a garančné poistenie)

3 Stravné

Zamestnávateľ má v zmysle Zákonníka práce povinnosť zabezpečiť stravovanie pre svojich zamestnancov, ktorí v rámci pracovnej zmeny odpracovali **viac ako 4 hodiny**. Uvedenú povinnosť zamestnávateľ zabezpečí:

1. poskytovaním **teplého jedla** vo vlastnom stravovacom zariadení alebo v stravovacom zariadení iného zamestnávateľa,
2. poskytnutím **stravovacích poukážok**,
3. poskytnutím **finančného príspevku** na stravovanie.

Okrem uvedeného zamestnávateľ môže zamestnancovi na stravovanie poskytnúť **príspevok zo sociálneho fondu**.

Zamestnávateľ prispieva na stravovanie zamestnancovi:

- a) v sume najmenej **55 % ceny jedla**, najviac však vo výške 55 % sumy stravného poskytovaného pri pracovnej ceste v zmysle zákona o cestovných náhradách - t. j. hodnota príspevku do výšky **2,81 €**.
- b) formou **finančného príspevku** najviac do výšky **2,81 €**.²

V praxi to znamená, že od začiatku roka 2022 bude od dane oslobodená suma stravného a finančného príspevku poskytovaná v súlade so Zákonníkom práce a to do výšky 2,81 € navýšená o príspevok zo sociálneho fondu. Príspevok nad túto čiastku bude pre zamestnanca predstavovať zdaniteľný príjem.

Stravné ako náhrada pri tuzemských pracovných cestách

Zamestnancovi na tuzemskej pracovnej ceste patrí okrem iných náhrad aj **stravné** podľa § 5 zákona č. 283/2002 Z. z. o cestovných náhradách v znení neskorších **a to za každý kalendárny deň pracovnej cesty, ak jej trvanie je viac ako 5 hodín**.

Výška stravného sa odvíja v závislosti od času trvania pracovnej cesty v kalendárnom dni, pričom čas trvania pracovnej cesty je rozdelený na časové pásma.

Tabuľka 4: Stravné pri tuzemskej pracovnej ceste:

Sumy stravného pri tuzemskej pracovnej ceste ³		
5 – 12 hodín trvania pracovnej cesty	12 – 18 hodín trvania pracovnej cesty	Nad 18 hodín trvania pracovnej cesty
5,10 €	7,60 €	11,60 €

² <https://www.emineopartners.sk/stravovanie-zamestnancov-a-zmeny-od-1-1-2022/>

³ <https://www.podnikajte.sk/stravne-a-pracovne-cesty/stravne-2021>

4 Dôchodkový systém v Slovenskej republike

V SR má dôchodkový systém 3 piliere, t. j. rozlišujeme 3 zdroje financovania dôchodku.

Obrázok 5: Dôchodkový systém v SR

Zdroj: <http://openiazoch.zoznam.sk>

1. pilier (priebežný) – zabezpečuje Sociálna poisťovňa. Ide o povinný pilier, do ktorého sa platia a odvody na dôchodkové poistenie. Sociálna poisťovňa z nich vypláca priebežne starobné a predčasné starobné dôchodky. Pri výpočte starobných dôchodkov sa berie do úvahy počet odpracovaných rokov a príjem občana za celý jeho aktívny život.

2. pilier (sporivý) – spravujú dôchodcovské správcovské spoločnosti. Časť peňazí sporiteľ sa odvedie na jeho osobný dôchodkový účet. Sporiteľ si môže vybrať, do ktorého fondu investuje svoje peniaze. Sú tri typy fondov:

- rastový fond – predpokladá vyššie zhodnotenie peňazí pri vyššom riziku
- vyvážený fond – predpokladá rovnomerné zhodnotenie peňazí
- konzervatívny fond – predpokladá mierne zhodnotenie peňazí pri minimálnom riziku.

Druhý pilier má oproti prvému pilieru niekoľko výhod, napr. umožňuje zhromažďovať peniaze na osobnom účte, ktorý je súkromným majetkom sporiteľa a je možné ich dediť, umožňuje kontrolovať účet cez internet, poskytuje možnosť lepšie zhodnotiť peniaze. Nevýhodou sú poplatky za vedenie účtu a správu dôchodkového fondu.

3. pilier (doplňkový) – zabezpečujú doplnkové dôchodkové spoločnosti (DDS). Prispievanie je dobrovoľné. Sporiteľ sa sám rozhoduje o výške poistného. Istou sumou môže prispievať aj zamestnávateľ.

Odporúčania MPSVaR SR:

Dôchodkové správcovské spoločnosti **povinne spravujú jeden dlhopisový garantovaný dôchodkový fond** (peňažné a dlhopisové investície) a **jeden akciový negarantovaný dôchodkový fond** (investičné stratégie spojené s investovaním do širokej škály nástrojov vrátane akcií).

Pri rozhodovaní o voľbe dôchodkových fondov by sporiteľ mal brať do úvahy, že starobné dôchodkové sporenie je spojené s dlhodobým sporením a dlhodobým investovaním, čomu by mal prispôbiť aj svoju vlastnú **investičnú stratégiu**.

U **mladších sporiteľov** môže byť krátkodobá strata spôsobená investovaním do rizikovejších aktív, v budúcnosti vyvážená podstatne vyšším výnosom.

Naopak, pre **starších sporiteľov** je vhodné zvažovať konzervatívnejšie investície do nástrojov ako dlhopisy prípadne nástroje peňažného trhu, ktoré sú spojené s nižším výnosom, no aj s podstatne nižším rizikom straty, ktoré by v období tesne pred dôchodkom mohlo mať negatívny vplyv na výšku dôchodku sporiteľa.⁴

⁴ <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/ii-pilier-starobne-dochodkove-sporenie/>

5 Investovanie

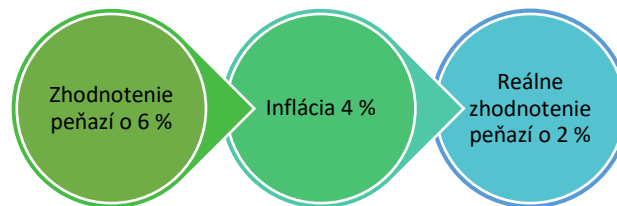
Na účtoch v bankách je v súčasnosti nulový, alebo vo väčšine bánk len minimálny úrok. Takto odložené peniaze sú síce v banke v bezpečí, ale zároveň sa ich hodnota rokmi znehodnocuje.

Rozdiel medzi sporením, investovaním a obchodovaním

Sporenie

- ide skôr o kumulovanie prebytočnej hotovosti v bankách
- má veľmi nízke zhodnotenie, kvôli inflácii vaše peniaze znehodnocuje
- k peniazom sa viete dostať prakticky okamžite
- je ideálne pre udržanie finančnej rezervy
- kvôli nízkym úrokom nie je vhodné pre dlhodobé zhodnocovanie peňazí
- typickými sporiacimi produktmi sú bežný účet, sporiaci účet alebo termínovaný vklad

Obrázok 6: Príklad zhodnotenia vkladov

Zdroj: vlastné spracovanie

Investovanie

- ide o zhodnotenie finančných prostriedkov
- účelom je dosiahnuť zisk, okrem odkladania peňazí dostanete aj niečo “navyšé”
- vďaka vyšším výnosom vaše peniaze nestrácajú na hodnote, ale zarábajú
- investovať môžete pravidelne napr. 50 či 100 eur mesačne, ale aj jednorazovo, ak máte k dispozícii voľných pár tisíc eur
- k peniazom sa viete dostať za 2 dni (v závislosti od finančného produktu)
- typickými investičnými nástrojmi sú podielové fondy, indexové fondy – ETF, akcie, dlhopisy alebo investičné zlato

Obchodovanie

- kvôli vysokej rizikivosti je vhodné len pre skúsených investorov, resp. obchodníkov
- pri dennom obchodovaní zjednodušene povedané nakupujte alebo predávate svoje aktíva (napr. akcie, komodity ako zlato, ropa a podobne)
- niektoré finančné nástroje sa obchodujú s pákou, čiže vložíte napríklad 10 000 eur a firma vám dá ďalšie peniaze na obchodovanie
- pri obchodovaní je potrebné mať pevné nervy a jasne stanovený money management

5. 1 Druhy investovania

Vo všeobecnosti možno druhy investícií rozdeliť na **krátkodobé, strednodobé a dlhodobé**.

Krátkodobé ciele s horizontom cca od 2 do 5 rokov vyžadujú konzervatívne produkty, napríklad dlhopisové portfóliá. Prinesú vám síce nižšie výnosy, avšak máte istotu, že práve v čase keď budete peniaze potrebovať, nestratia na hodnote

Na strednodobé ciele s horizontom 5 – 10 rokov je dobré zvoliť rizikovejšie portfólio, napr. zmiešané alebo realitné fondy. Môžete tak dosiahnuť vyššie výnosy ako pri čisto konzervatívnych fondoch, pričom vám nehrozí veľké riziko, že prídete o časť vkladov.

Dlhodobé ciele s horizontom viac ako 10 rokov sú ideálne na rizikové portfólio ako sú akciové alebo indexové fondy. 10 a viac rokov je dostatočne dlhé obdobie na to, aby sa aj prípadné výkyvy na trhu ustálili a aby ste nasporené prostriedky vybrali so ziskom.

Obrázok 7: Plánovanie financií podľa priorít človeka

Zdroj: KOVALČÍKOVÁ Z. a kol: Základy finančnej gramotnosti, MPC Bratislava 2011

5. 2 Rady pre začínajúcich investorov

Byť investorom neznamená, že musíte mať k dispozícii veľký objem peňazí a mať odborné znalosti, ako ich správne investovať na finančnom trhu. Je to oveľa jednoduchšie. Ako na to?⁵

1. V prvom rade si urobte jasno vo vašich cieľoch. Naplánujte si, čo vás v živote čaká, aby ste vedeli, na čo a koľko peňazí budete v budúcnosti potrebovať.

2. Na základe vášho cieľa si potom zvolíte cieľovú sumu investovania, čiže vašu predstavu – koľko peňazí by ste si na svoj cieľ (alebo aj na viacero cieľov) chceli nasporiť a na konci sporenia vybrať.

3. Premyslite si investičný horizont, teda časové obdobie, kedy peniaze budete potrebovať.

4. Zároveň zvážte, koľko peňazí si dokážete odkladať. Malo by to byť najmenej 10 % z vášho príjmu.

5. Pred rozhodnutím kam vložiť svoje peniaze, sa určite poraďte so svojim finančným sprostredkovateľom.

6. Keďže finančné trhy fungujú v určitých cykloch, je dobré ak investované peniaze rozdelíte, čiže diverzifikujete do viacerých produktov.

⁵ <https://www.fingo.sk/blog/kolko-penazi-potrebuju-aby-ste-mohli-rozumne-investovat/>

6 Úvery

Úvery pre občanov (nepodnikateľov) môžeme rozčleniť nasledovne:

Nebankové úvery

Výhody	Nevýhody	Priemerný úrok (p. a.)
Úver dostane aj človek s nízkym príjmom	vysoký úrok vysoké poplatky	50 %
Spoločnosť nenahliada do bankového registra	nedostatočná informovanosť klientov pri ponuke a uzatváraní pôžičky	
Peniaze získa klient rýchlo, aj bez udania účelu pôžičky		
	časté podvody s nehnuteľnosťami	

Kontokorentné úvery

Výhody	Nevýhody	Priemerný úrok (p. a.)
Rýchly nástroj na vyriešenie otázky financovania bežných potrieb	vysoký úrok	18 %
Nie je potrebné preukazovať účel použitia financií	psychologický aspekt – zostatok na účte je navýšený o povolené prečerpanie	
K splácaniu úveru dochádza automaticky pripísaním platieb na účet	splatenie celej sumy minimálne raz do roka	

Kreditné karty

Výhody	Nevýhody	Priemerný úrok (p. a.)
Rýchly nástroj na preklopenie nedostatku peňazí	vysoký úrok	20 %
Univerzálne použitie - výber z bankomatov a platenie v obchodoch	výbery hotovosti sú príliš drahé a štandardne sa na ne nevzťahuje bezúročné obdobie	
Výbery z bankomatov sú spoplatnené priemerne 2 % z vyberanej sumy,	poplatky za vydanie karty, za vedenie kartového účtu	

Spotrebné úvery

Výhody	Nevýhody	Priemerný úrok (p. a.)
Okamžité uspokojenie súčasných potrieb bez nutnosti dlhodobého sporenia	preukazovanie výšky príjmu	15 %
	na vybavenie sú potrebné rôzne doklady a potvrdenia	
	pri vyšších sumách potrebný ručiteľ	
	ručenie iným majetkom	

Hypotekárne úvery

Výhody	Nevýhody	Priemerný úrok (p. a.)
Okamžité financovanie vlastného bývania	záložné právo na nehnuteľnosť	2 %
Nízke splátky	preukazovanie výšky príjmu	
Bez nutnosti dlhodobého spotenia	množstvo dokladov a potvrdení	
Nízky úrok	pri nedostatočnej bonite je potrebný spoludlžník	

Priemerné úrokové miery z úverov bánk sú zverejnené na:

<https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/financne-trhy/urokove-sadzby/priemerne-urokove-miery-z-uverov-bank>

Výpočet úroku z úveru – jednoduché úročenie

Vzorec na výpočet úroku = istina x úroková sadzba/100 x počet dní/360

Zoznam použitej literatúry

ORBÁNOVÁ D., VELICHOVÁ Ľ.: Podniková ekonomika 3. Bratislava: SPN, 2019.
KOVALČÍKOVÁ Z. a kol.: Základy finančnej gramotnosti, Bratislava: MPC, 2011.
Finančná gramotnosť v kocke – učebná pomôcka pre stredoškolákov, Bratislava: Nadácia Partners, 2021.

<https://www.emineopartners.sk/>

<https://www.podnikajte.sk/stravne-a-pracovne-cesty/stravne-2021>

<https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/ii-pilier-starobne-dochodkove-sporenie/>

<https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/financne-trhy/urokove-sadzby/priemerne-urokove-miery-z-uverov-bank>

<https://www.fingo.sk/blog/kolko-penazi-potrebuje-aby-ste-mohli-rozumne-investovat/>

Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení v z. n. p.

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v z. n. p.

Zákon č. 283/2002 Z. z. o cestovných náhradách v z. n. p.